

Dünyadaki Ekonomik Gelişmelerin Işığında Metal Fiyatlarındaki Artışlar

I. H. Kırşan

MTA Genel Müdürlüğü Fizibilite Etütleri Dairesi ANKARA TÜRKİYE

ÖZET: Maden ürünleri, sanayi, enerji tarım ve inşaat sektörlerinin yanı sıra butun ana yatırım alanlarının temel girdilerini oluşturmaktadır. Madencilik endüstrisi de dünya çapında genişleyen ekonomik bir faaliyet alanı haline gelmiştir. Global ekonomik büyüme Çin'deki talep artışı, petrol fiyatlarındaki yükseliş metal üretim kapasitelerinde bir artışın olmaması ve Amerikan dolarının uluslararası piyasalarda değer kaybetmesi gibi birçok faktörün etkisiyle son bir yıl içinde pek çok metalin fiyatı artmıştır. Bu çalışmada, dünyadaki ekonomik gelişmelere bağlı olarak artan talep karşısında metal fiyatlarında özellikle son bu yılda meydana gelen artışlar ve değişimler irdelenmiştir.

ABSTRACT: Mining products are basic inputs of all basic investment areas such as industry, energy agriculture and construction. Mining industry has become a developing economic activity in worldwide as well. Within the last year the cost of much more metal has increased in the influence of many factors such as global economic growth, increasing demand in China, rises in oil prices, no increase in metal production capacities and decreases in value of American dollars in international markets. In this study increases and changes of metal prices which has appeared to be especially within the last year under the circumstances of increasing demand depending on the economic progresses in the world has been examined.

1. DÜNYA MADEN ENDÜSTRİSİNDEKİ GELİŞMELER

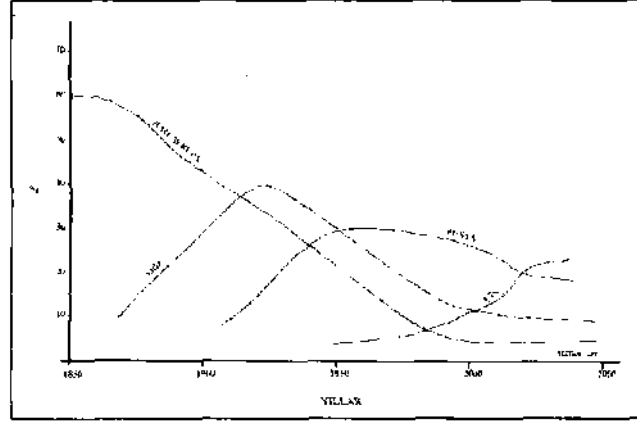
1.1. Maden Endüstrisi Sanayileşme Dışında

Doğal kaynakların insan ve toplum yaşamındaki önemi herkesçe bilinmektedir. Yaşamı fonksiyonel hale getiren araç ve gereçlerin % 99'u doğal kaynaklardan özellikle de madenlerden sağlanmaktadır. Dünya enerji üretiminin büyük bir kısmı petrol, doğalgaz, kömür ve uranyum gibi madenlere dayalıdır. Kısacası maden ürünleri, sanayi, enerji ve inşaat sektörlerinin yanı sıra butun ana yatırım alanlarının temel girdilerini oluşturmaktadır.

Madencilik tarih boyunca uygarlıkların şekillendiren temel sektörlerden biri olmuştur.

Özellikle insanlığın gelişim sürecinin son 100 yıllık başlangıcında ilerlemesinde konum ve demirin önemi yadsınmak mümkün değildir. Dünya'nın en yoğun sanayi konsantrasyonunun Ruhr Çukuru* etrafında ortaya çıktığı bunun da Ruhr Havzası kömürleri ile Alsas-Loren demirlerine bağlı olduğu bilinmektedir.

Sanayileşme hareketinin Avrupa'da başlaması sebepsiz değildir. 19. yüzyılın ortalarında Batı Avrupa tek başına maden üretiminin % 60'ına sahip bulunmaktaydı ve sanayisini maden ürünleri ile dayandırarak sürdürmekteydi (Seyhan 2000). 1. ve 2. Dünya savaşları arasında ABD'nin dünya maden üretimindeki payının Avrupa'yı geçtiği görülmektedir (Şekil 1).

Şekil I. Maden Endüstrisinde En Büyük Üreticiler (Seyhan ,2000)

Dünya maden endüstrisindeki en büyük, üreticileri gösteren grafiğten de görüleceği gibi kısa zamanda dünya maden Üretiminin % 40'ına ulaşan ABD dünya birinciliğini elde etmiştir. Bu ülkenin sanayileşmesinde de madencilik sektörü öncülük etmiştir.

2.Dünya savaşı sonrası Rusya'nın (SSCB) hem Avrupa'yı hem de ABD'ni geçerek % 30 pay ile dünyanın en büyük maden üreticisi ülke konumuna geçtiği görülmektedir. Bu dönemde Doğu Blokunda etkili bir güç olarak kendini hissettiren Rusya'nın bir süper güç olmasına da madencilik sektörü öncülük etmiştir.

1980'li yıllarda büyük bir hızla büyüme eğilimine giren Çin; AB, ABD ve Rusya'yı geride bırakarak maden üretiminde ilk sıralara yerleşmiştir. Yüksek büyümenin beraberinde getirdiği hammadde talebi bu ülkeyi hem yerli kaynaklara yönelmeyi hem de dışarıdan ithal yoluyla maden ürünleri teminine yöneltmiştir.

Dünya maden rezervleri bakımından önde gelen ülkeler incelendiğinde, ilk sırada ABD, Çin, Güney Afrika Cumhuriyeti, Kanada, Avustralya ve Rusya'nın yer aldığı görülmektedir. 1990'lı yıllardan itibaren Latin Amerika, Orta Asya Cumhuriyetleri ve Hindistan gibi ülkelerde madencilik faaliyetleri yoğunlaşmıştır.

Günümüzde dünyada yılda 1,5 trilyon ABD doları değerinde 10 milyar tonun üzerinde maden üretilmektedir. Bu üretimin % 75'i enerji hammaddeleri, % 10'luk kısmı metalik madenleri ve % 15'i endüstriyel hammaddeler üretimine aittir (Worldmining Data, 2003).

Bütün bu rakamlar madencilik endüstrisinin dünya ekonomisi için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Gerçekten de madencilik endüstrisi

dünya çapında genişleyen ekonomik bir faaliyet haline gelmiştir.

1.2. Küreselleşmenin Maden Endüstrisi Üzerindeki Etkileri

Küreselleşme ve serbest pazar ekonomisine geçiş çabalarının dünyada yaygınlaşması ile madencilik endüstrisine yeni ufuklar açılmıştır. Madenlerini stratejik olarak gördükleri için devlet eliyle işleten ülkeler, işletmeyi bırakıp sadece kontrol ve denetimiyle uğraşmaya başlamışlardır.

Birçok ülke; madencilik sektöründeki direkt ve en direkt engelleri azaltmaya veya yok etmeye başlamışlardır. Bunun için son onbeş yılda 90'nın üzerinde ülke maden kanunlarını yeniden düzenleyerek büyük yatırım şirketlerini kendilerine çekmeye çalışmışlardır (Seyhan,2000).

Dünya'da 1980'li yıllardan itibaren kabul gören liberalleşme doğrultusunda "ekonomi yönetiminde kamusal mekanizmaların yerine piyasa mekanizmalarının konulması gerektiği, verimlilik ve refahı bu yolla sağlanacağı" şeklindeki politikalar küreselleşme rüzgarlarının da etkisiyle kendisini madencilik sektöründe de yoğun bir şekilde hissettirmeye başlamıştır.

Dünya madencilik endüstrisinde, şirket birleşmelerine yönelik çabalar 1980'li yıllardan itibaren eş zamanlı başlamış, çokuluslu şirketler etkinliklerini arttırmak ve çalışmalarını küresel ölçekte yaygınlaştırmak için faaliyet alanlarını daraltarak diğer şirketlerle birleşme yoluna gitmişlerdir.

Dünya madencilik endüstrisi son on yılda şirket birleşmeleri bakımından önemli bir hareketlilik göstermiştir. Şirket birleşmeleri sonucunda, Alcoa.

BHP Billiton, Rio Tinto, Anglo American ve Norsk Hydro gibi şirketler sermaye büyüklüğüne göre dünya madencilik sektörünün ilk beş şirketi olarak sıralanmış ve çok sayıda madencilik faaliyeti büyük oranda bu şirketler tarafından denetlenmeye başlanmıştır. Son birleşmelerden sonra dünya madencilik endüstrisinin 250 milyar dolar civarında olan sermaye toplamının % 40'ı söz konusu bu beş şirketin eline geçmiştir (Tamzok, 2004).

Söz konusu gelişmeler sonucunda dünya demir cevheri pazarının % 67'si , kalay pazarının % 79'u, bakır pazarının % 74'ü, altın pazarının % 57'st, nikel pazarının % 51'i ve alüminyum pazarının % 38'i en büyük on şirket tarafından kontrol edilmektedir. Yine, dünya konsantre bakır üretiminin % 60'ı, kurşun üretiminin % 58'i, çinko üretiminin % 49'u, nikel üretiminin % 70'i, altın üretiminin ise % 40'tan fazlası en büyük on şirket tarafından yapılmaktadır (Emre, 2004).

Dünyada uygulanan bu küreselleşme politikaları ile ülke pazarları ile uluslararası pazarlar iç içe girmiş, bazı ülkelerde devlete ait kamu şirketleri çokuluslu şirketlerle rekabet edemez duruma düşmüş, bunun sonucunda da pek çok ülkede kamu yatırımları yerine özel sektör yatırımları ağırlık kazanmaya başlamıştır. Çokuluslu şirketler tarafından pazarın tekelleşmesi ile büyük kapasiteli maden makineleri ve diğer pek çok ekipman yardımıyla üretim işletme maliyetleri düşürülmüş, kârlar artmış ve piyasada metal fiyatları başta olmak üzere pek çok hammadde fiyatı piyasada tekel haline gelen bu çokuluslu şirketler tarafından belirlenmeye başlanmıştır.

2.DÜNYA METAL FİYATLARINDAKİ GELİŞMELER

2.1. Metal Fiyatlarının Belirlenmesi

Dünyada metal fiyatları uluslararası borsalarda belirlenmektedir. Demir dışı metallerin başlıcaları olan bakır, alüminyum, kurşun, çinko, kalay ve nikel gibi metaller Londra Metal Borsası (London Metal Exchange-LME) fiyatları ile alınıp satılmakta ve bu metallerin fiyatları günlük olarak belirlenmektedir.

Ameri kadaklı New York Metal Borsası (COMEX) ve Uzakdoğuda bazı melal borsaları var ise de dünyanın en kapsamlı ve en çok işlem gören borsası Londra Metal Borsası'dır. Londra Metal Borsası'nda günlük gerçekleşen fiyat kotasyonlarını çeşitli haber kaynakları (REUTER), gazeteler (Financial Times) dergiler (Melal Bulletin) ve internet gibi kaynaklardan takip etmek mümkündür.

Metal piyasalarında satış anlaşmaları; kalite, miktar, malın teslim yeri, şekli, fiyat, uygulanacak ödül ve cezaları ve anlaşmazlıkların çözüm şeklini içerecek şekilde hazırlanmaktadır.

2.2. Dünya Metal Maden Üretimi

Metalik madenler, dünya sanayisinin gelişmesinde ana hammaddeyi oluşturan önemli girdileri oluşturmaktadır. Yıllara göre dünya metal üretimi Çizelge 1'de verilmiştir.

Çizelge t. Dünya Metal Maden Üretimi (Ton)

Maden	2000	2001	2002	2003
Alüminyum	21.191.000,00	20.551.000,00	21.199.000,00	21.932.000,00
Kromit	14.996.791,00	12.171.065,00	13.997.445,00	14.868.645,00
Manganez	10.387.004,00	10.934.281,00	11.776.170,00	11.000.000,00
Altın	2.381,00	2.368,00	2.530,00	2.600,00
Nikel	1.173.500,00	1.224.400,00	1.247.400,00	1.400.000,00
Boksit	138.915.200,00	139.054.900,00	144.376.400,00	146.745.300,00
Demir	932.295.000,00	931.398.000,00	1.002.324.000,00	1.160.000,00
Gümüş	17.746,50	18.524,40	18.663,50	18.149,50
Çinko	8.750.000,00	8.850.000,00	8.360.0(H),(K)	9.134.800,00
Bakır	(3.200.000,00	13.728.800,00	13.540.500,00	13.591.900,00
Kurşun	3.100.000,00	3.096.900,00	2.831.100,00	2.849.000,00
Kalay	247.300,00	246.500,00	234.500,00	218.300,00

KüYiak: www.eummine.or.tr>

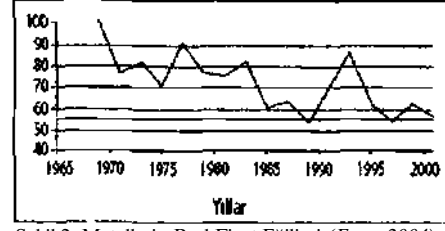
Çizelge'den de görüldüğü gibi son dört yılda dünya metal üretimlerinde önemli bir artış olmamıştır. Dönemsel olarak yaşanan metal fiyatlarındaki artışlar nedeniyle sanayi sektörleri ikame ürünlere veya geri dönüşüm teknolojilerine

ağırlık vermiştir. Bu gelişmeler, dünya metal talebinin gerilemesine neden olmuş, 1993'lerden sonra metal hammadde fiyatları düşmeye başlayınca melal hammadde kapasite artışı durdurulmuştur. Melal hammaddelere olan talep son yıllarda hızlı

bir şekilde artmaya başlayınca metal üretimini hemen arttırma imkanı bu nedenle mümkün olamamıştır. Metal hammaddelerdeki genel arz, talebin gerisinde kalınca ilerde daha detaylı bir şekilde inceleyeceğimiz gibi metal fiyatları diğer birçok faktörün etkisiyle anmaya başlamıştır.

2.3. Metal Fiyatlarındaki Değişimler

Son bir yıl içinde demir, bakır, krom, kurşun ve çinko gibi metallere olan talebe bağlı olarak fiyatlarda büyük artışlar meydana gelmesine rağmen aslında dünyada metal fiyatları (Şekil 2) son 35 yılda reel olarak düşmüştür (Emre, 2004).

Şekil 2. Metallerin Reel Fiyat Eğilimi (Emre.2004)

Şekil 2' deki grafikten de görüleceği üzere beşer yıllık sürelerde metal fiyatlarında göreceli bir artış olmasına rağmen 1965-2000 yılları arasındaki dönemde metal fiyatları reel olarak gerilemiştir. Bu gelişim sürecinde şüphesiz ki dünyadaki ekonomik gelişmeler etkili olmuştur. Yıllara göre (1994-2004) metal maden fiyatları Çizelge 3'te, 2003-2004 yılları aylık ortalama metal maden fiyatları ise Çizelge 4'te verilmiştir

Çizelge 3. Yılları Göre Metal Maden Fiyatları (1994-2005)

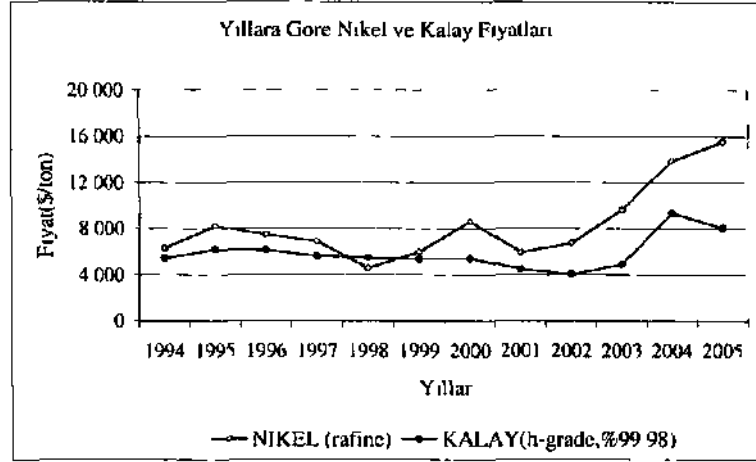
MADEN NÇİNSİ	ALÜMİNYUM (% 99.5 ingot) (\$/ ton)	BAKIR (Elektrolitik) (\$/ ton)	KURŞUN (Rafine, % 99.97) (\$/ ton)	NİKEL (Rafine) (\$/ ton)	KALAY (h-grade, % 99.98) (\$/ ton)	ÇİNKO (h-grade 99.995 sadıkta) (\$/ ton)
1994	1.479.53	2.312.15	549.01	6.343.58	5.465.26	998.45
1995	1.804.98	2.936.52	630.51	8.237.30	6.220.41	1.030.80
1996	1.504.08	2.290.46	773.96	7.499.74	6.164.35	1.025.03
1997	1.598.42	2.275.70	624.08	6.916.09	5.642.96	1.313.27
1998	1.355.88	1.652.88	528.42	4.617.16	5.540.60	1.023.26
1999	1.361.74	1.573.66	502.24	6.026.51	5.400.87	1.077.32
2000	1.549.06	1.814.26	454.22	8.641.43	5.434.76	1.128.11
2001	1.443.37	1.577.77	476.00	5.948.41	4.483.25	886.27
2002	1.349.94	1.557.50	452.58	6.771.83	4.061.69	778.56
2003	1.431.90	1.779.87	515.66	9.640.34	4.896.26	828.39
2004	1.701.00	2.865.17	885.92	13.867.75	9.354.00	1.048.50
2005*	1.897.00	3.298.00	980.00	15.537.00	8.086.00	1.312.00

Kaynak: Wurltt Metal Stannic* Yıllık (1994-2005)
* İlk 4 ayın ortalama fiyatları

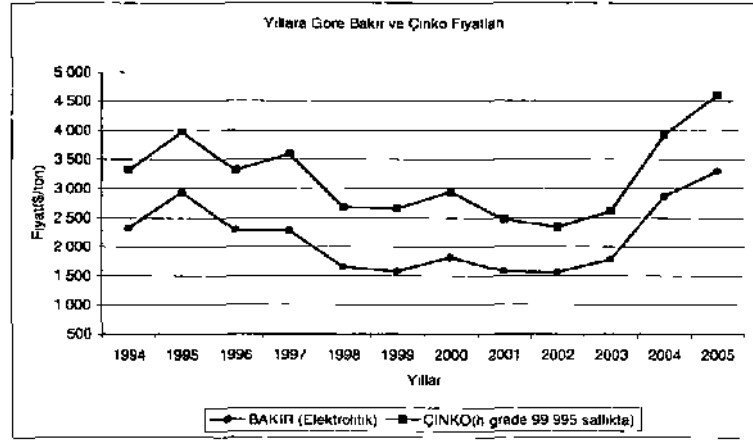
Cizelge 4 200** 2005 Yılları Aylık Ortalama Metal Maden Fiyatları

MADEN NCINSI YIL-AY\	ALÜMİNYUM (% 99.5 ingot) (\$/ ton)	BAKIR (Elektrolitik) (\$/ ton)	KURCUN (Rafine, % 99.97) (\$/ ton)	NİKEL (Rafine) (\$/ ton)	KALAY (h-grade, % 99.98) (\$/ ton)	ÇİNKO (h-grade 99.995 safılıkta) (\$/ ton)
2003						
Ocak	1 378	1 647	444	8 042	4 433	781 41
Şubat	1 422	1 683	375	8 623	4 567	785 15
Mart	1 389	1 658	456	8 378	4 601	790 95
Nisan	1 332	1 567	437	7910	4 562	754 65
Mayıs	1 398	1 648	463	8 330	4 734	775 65
Haziran	1 409	1 686	467	8 877	4 692	790 69
Temmuz	1 436	1710	514	8 801	4 739	827 54
Ağustos	1 456	1 760	496	9 355	4 823	81788
Ey kıl	1 415	1 789	321	9 968	4912	818 18
Ekim	1 474	1 920	587	11051	5 236	897 96
Kasım	1 508	2 035	622	12091	5 362	914 53
Aralık	1555	2 201	692	14 170	6 058	977 76
2004						
Ocak	1 606	2 423	758	15 337	6 485	1017
Şubat	1 685	2 759	888	15 153	6 672	1088
Mart	1656	3 008	886	13 723	7 620	1 106
Nisan	1 730	2 948	753	12 853	8 956	1 033
Mayıs	1 623	2 733	808	11 123	9 459	1028
Haziran	1 678	2 687	870	13 540	9 255	1 021
Temmuz	1709	2 808	940	15 032	9 044	988
Ağustos	1 692	2 846	922	13 686	9 022	976
Eylül	1 724	2 895	935	13 277	9 020	975
Ekim	1 820	3012	933	14411	9 045	1 065
Kasım	1 814	3 123	968	14 053	9 070	1 095
Aralık	1 675	3 140	970	14 225	8 290	1 190
2005						
Ocak	1 833	3 168	952	14 498	7 722	1 245
Şubat	1 882	3 232	977	15 340	8 078	1 325
Mart	1 981	3 378	1 005	16 179	8 420	1 377
Nisan	1 893	3 393	985	16 131	8 124	1 299

Kimyak World Muai StaliMH \ Yenih<mkt2002(Wt

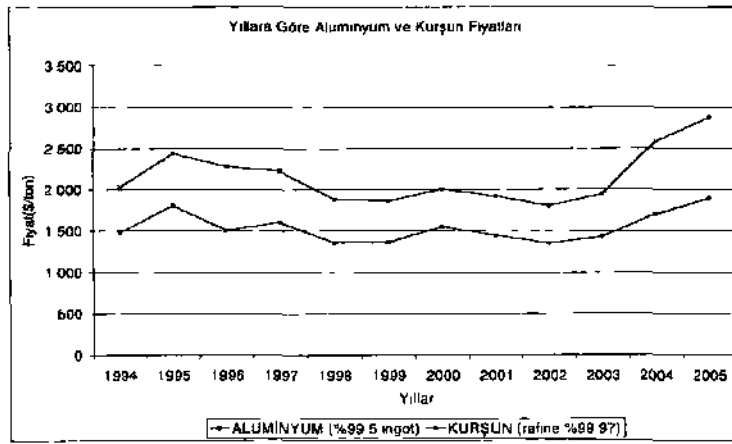

Şekil T Yıllara Gore Nikel - Kalay Fiyatları

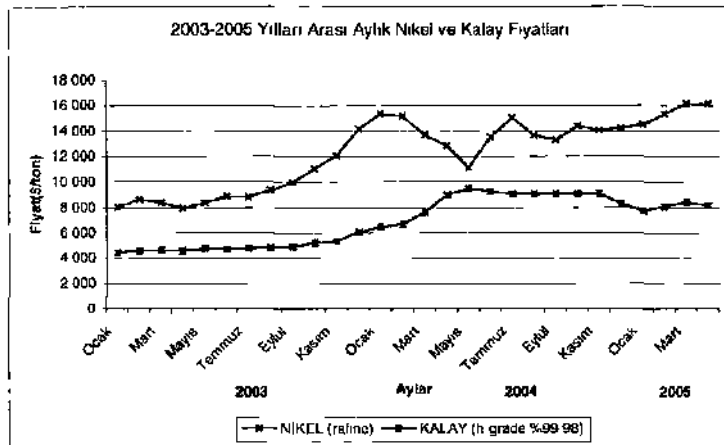

Şekil 4 Yıllara Gore Bakır-Çinko Fiyatları

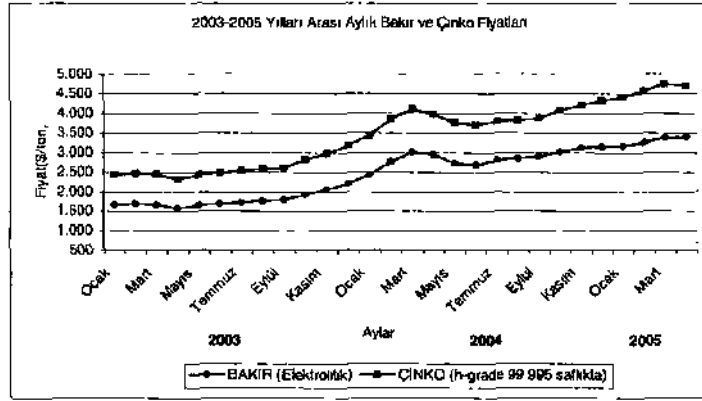
Türkiye 19. Ulusal Araştırma Madencilik Konferansı ve Fuarı İMCEUOO İzmir TüRKİYE 09-12 Haziran 2005

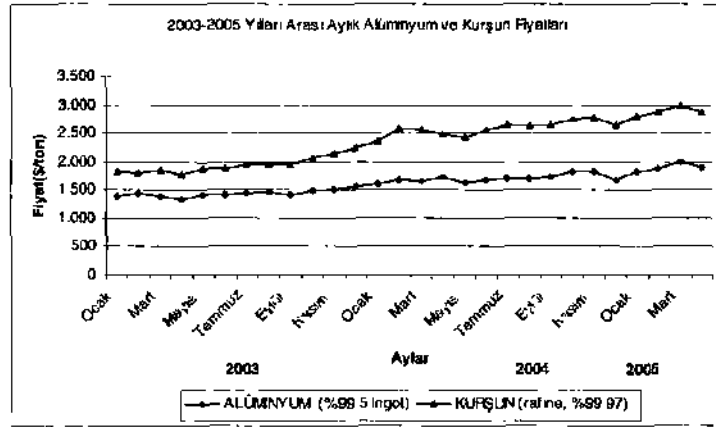
Şekil 5 Yıllara Göre Alüminyum - Kurşun Fiyatları

Şekil 6 Aylara Göre Nikel - Kalay Fiyatları

Şekil 7. Aylara Göre Bakır - Çinko Fiyatları

Şekil 8. Aylara Göre Alüminiyum - Kurşun Fiyatları

Çizelge 3'deki son 10 yıllık metal fiyatlarından ve grafiksel gösterimdeki (Şekil 3-5) eğilimlerden de görüldüğü gibi 2002 yılından itibaren metal fiyatlarında bir yükseliş görülmekle birlikte, 2003 yılından itibaren metal fiyatları ciddi artışlar göstermiştir. Son bir yılda alüminyum fiyatları % 20, bakır fiyatları % 60, kurşun fiyatları % 70, çinko fiyatları % 27, kalay fiyatları % 90 ve nikel fiyatları % 44 oranında değer kazanmıştır.

Son iki yılın aylık metal fiyatları baz alındığında (Çizelge 4) ise Şekil 6, Şekil 7 ve Şekil 8' de açıkça görüldüğü gibi 2003 yılı ocak ayına göre metallerdeki maksimum fiyat artışları, 2004'ün ikinci yarısında şu seviyelere çıkmıştır: Alüminyum 1.820 dolar (% 32), bakır 3.140 dolar (% 91),

kurşun 970 dolar (% 118), çinko 900 dolar (% 52), kalay 9.459 dolar (% 113) ve nikel 15.032 dolar (% 87).

2005 yılının ilk dört ayı metal fiyatları irdelendiğinde ise kalay istisna tutulursa diğer tüm metallerde 2004 yılına göre % 10'un üzerinde artışların olduğu görülmektedir. Fiyatların yükselmeye başladığı 2003 yılına göre ise metal fiyatlarındaki artışlar 2004 yılında % 50 ile % 100 arasındaki oranlarda olmuştur. 2005 yılında bakır fiyatları 3500 dolara, nikel fiyatları ise 16000 doların üzerine çıkarak rekor kırmıştır.

Yukarıda görüldüğü gibi 2003 yılına nazaran bakır fiyatlarında 2005 yılında iki kata yakın artışlar olmuştur. Bu artışın nedenlerinden biri, batı

ilkelerinin artan talebi, bir diğeri de Çin sanayi sektörünün gelişimidir. Bunlara ek olarak, dünyadaki en büyük bakır cevheri üreticilerinden Şili'li Codelco Notre firmasının genel greve gitmesidir (Oktem, 2004). 2003 yılında bakır konusunda meydana gelen gelişmelerde, özellikle bakır talebini %23 arttıran Çin'in Önemli bir etkisi olduğu tahmin dilmektedir.

Özetlenecek olursa; güçlü talep karşısında etkisiz kalan yatırımlar nedeniyle arzın sıkılaşması, Londra Metal Borsası'nda bakır fiyatlarının 10 yılın, alüminyum fiyatlarının son 9 yılın ve niko fiyatlarının son 4 yılın en yüksek seviyelerine aşlığını göstermektedir.

Çizelge 5. Yıllara Göre Gümüş ve Altın Fiyatları(1994-2004)

MADEN CİNSİ YILLAR	GÜMÜŞ (999 ince) (cent/troy oz)	ALTIN (\$/troy oz)
1994	528.14	384.0ft
1995	520.04	334.16
1996	519.87	387.73
1997	489.72	331.00
1998	553.98	294.09
1999	522.06	279.05
2000	495.31	279.28
2001	437.11	271.10
2002	460.06	310.20
2003	487.87	363.83
2004	664.00	409.86
2005*	705.00	428.07

Kaynak: World Metal Statistics Yearbook (1994-2005)
*/lk 3 ayın ortalama fiyatları

Çizelge 5 ve Çizelge 6'daki altın ve gümüş fiyatlarından ve grafiksel gösterilen altın-gümüş trendlerinden (Şekil 9-12) görüleceği gibi son bir yılda altın fiyatları %13 ve gümüş fiyatları %36 oranında artmıştır. 2003 yılı Ocak ve 2004 yılı Aralık ayı arasındaki 24 aylık artışlara göre ise altın fiyatları %24 ve gümüş fiyatları %55 oranında artış göstermiştir.

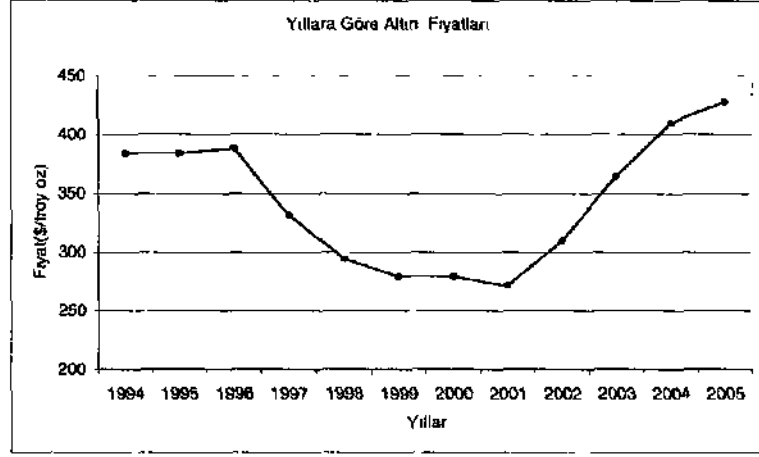
2005 yılında altın ve gümüş fiyatları uluslararası piyasalarda sabit bir eğilim içinde 2004 yılının son aylarındaki fiyatlarla paralellik göstermiştir.

Çizelge 6. Aylara Göre Gümüş ve Altın Fiyatları (2003-2005)

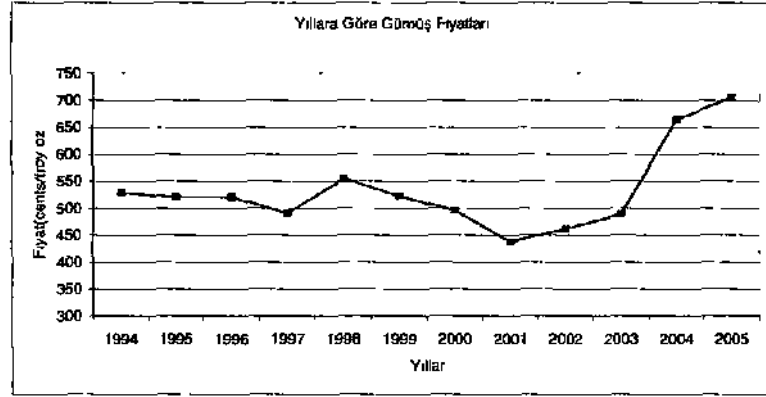
MADEN CİNSİ YIL-AY	GÜMÜŞ (999 İnce) (\$/troy oz)	ALTIN (\$/Irovoz)
2003		
Ocak	481	356.86
Şubat	465	359.58
Mart	453	341.56
Nisan	450	328.21
Mayıs	474	355.41
Haziran	453	356.91
Temmuz	480	350.77
Ağustos	499	358.99
Eylül	517	378.86
Ekim	500	379.09
Kasım	518	398.10
Aralık	562	407.67
2004		
Ocak	631	414.50
Şubat	644	404.73
Mart	722	405.98
Nisan	705	404.85
Mayıs	584	383.95
Haziran	586	397.78
Temmuz	631	398.44
Ağustos	666	400.13
Eylül	639	405.40
Ekim	710	420.21
Kasım	749	439.06
Aralık	705	443.33
2005		
Ocak	681	425.42
Şubat	710	424.07
Mart	724	434.72

Kaynak: World Metal Statistics Yearbook (1994-2005)

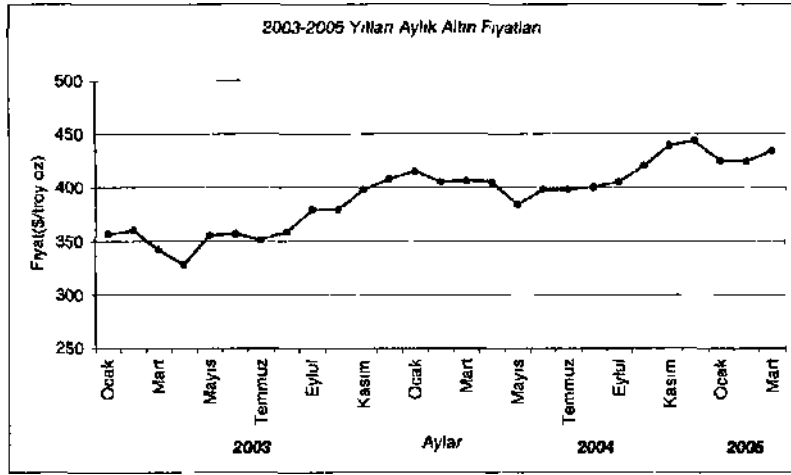
Altın fiyatlarının son 16 yılın en yüksek seviyelerine ulaşarak 2004'ün son aylarında 1 ons'unun 450 dolara ulaşmasının nedeni olarak uzmanlar; yükselen petrol fiyatlarının gelişmekte olan ülkelerde yarattığı bütçe açıkları, Orta Doğu'da devam eden istikrarsız yapı ve doların uluslararası piyasalarda değer kaybetmesi olarak sıralamaktadırlar. (Referans Gazetesi, 2004). Altın rezervlerinin giderek azalması, Güney Afrika'da kalan altın rezervlerinin çok derinlerde olması, altın madenciliğinde maliyetlerin artmasına neden olmakta ve bu durum da altın fiyatlarının artmasının bir diğer nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır.

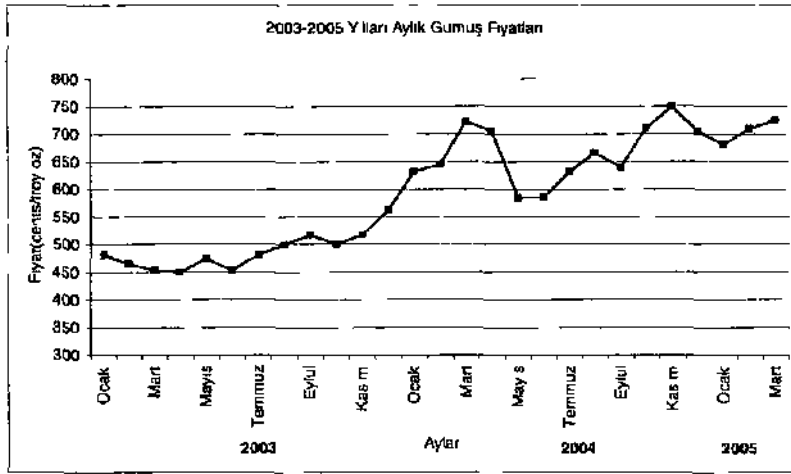
Şekil 9.Yıllara Göre Altın Fiyatları

Şekil 10. Yıllara Göre Gümüş Fiyatları

Şekilli Aylara Gort Altın Fiyatları

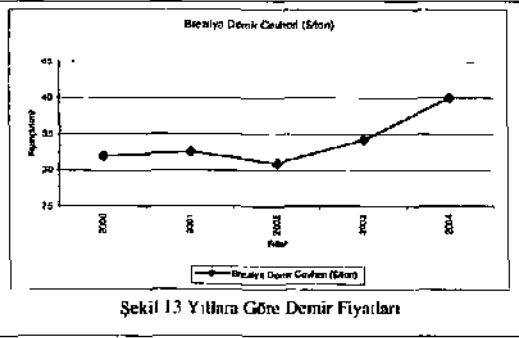

Şekil 12 Aylara Gore Gümüş Fiyatları

Demir cevherinin yıllara göre fiyatları Çizelge 7 de, fiyat değişimleri ise Şekil 13' de grafiksel olarak gösterilmiştir

Çizelge 7 - Demit Cevheri Fiyatları

Maden Cinsi Yıllar	Brezilya Demir Cevheri (\$/ton)
2000	32.00
2001	32.50
2002	31.00
2003	34.20
2004	40.00

Kaynak World Steel Dynamit*, 2004

Uluslararası piyasalarda demir cevheri fiyatları, yıllık olarak sözleşmeye bağlandığı için bir yıl boyunca sabit fiyat garantisiyle alınıp satılmaktadır. Ağır sanayinin önemli hammaddelerinden olan demir cevheri fiyatlarındaki artış Şekil 13 'deki grafikten de görüldüğü gibi 2004 yılında, 2002 yılına göre % 30, son bir yıldaki artış oranı ise % 18'ler seviyesinde gerçekleşmiştir.

2003 yılı Temmuz ayından itibaren demirde görülmeye başlayan talep artışı, bir taraftan dünya piyasalarında hammadde sıkıntısına neden olurken diğer taraftan da dünya fiyatlarında dolar bazında % 20'nin üzerinde bir fiyat artışına yol açmıştır. Bu gelişmelerin ortaya çıkmasında üretimden çok, Çin, ABD ve Japonya gibi ülkelerin dünya piyasalarından yüklü miktarlarda demir cevheri ithal etmeleri önemli rol oynamıştır (Öktem,2DD4).

3. METAL FİYATLARINDAKİ ARTIŞIN NEDENLERİ

Dünyadaki genel ekonomik gelişmenin ve özellikle son bir yıldaki büyüme rakamlarının rekor denebilecek yüksek oranlara ulaşması beraberinde hammaddelere olan yüksek talebi gündeme getirmiştir. Dünya ekonomisindeki büyümenin büyük ölçüde malzeme yoğun inşaat ve otomotiv gibi sektörlerden kaynaklanması özellikle metal hammaddelere olan talebi artırmıştır. Bu da metal fiyatlarının artmasında etkili olmuştur. 1970'li yılların sonlarından itibaren ekonomisini dışa açmaya başlayan Çin Halk Cumhuriyeti, ülkeye giren, yabancı sermayenin de etkisiyle, dünyada eşi benzeri görülmemiş bir büyüme sürecine girmiş ve yılda % 8-10'lar mertebesinde ekonomisini büyüttüğü için temel metal hammaddelere gereksinim duymuş ve bu alanda oluşan aşırı talep metal fiyatlarını yukarı çekmiştir.

Dünyadaki genel ekonomik büyüme ve Çin'deki talep artışı küresel petrol pazarı üzerinde de önemli bir etki yaratmıştır. 2003 yılında toplam petrol üretimi, bir Önceki yıla göre % 4'lerc varan önemli bir artış göstermiştir. Petrol fiyatlarındaki artış, etkisini zincirleme bir şekilde göstererek başta nakliye ve navlun olmak üzere tüm fiyatları etkilemiştir.

Dünya genelinde metal işleme fabrikalarında geçtiğimiz 10-15 yıllık süre içerisinde kapasite artışına yönelik yeterli yatırımların yapılmamış olması, tüvenan cevher üretimlerinin aynı düzeyde kalması, hurdaya dayalı geri kazanım üretimlerinin azalması ve Amerikan dolarının uluslararası piyasalarda değer kaybetmesi de metal fiyatlarının artmasında birer faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Metal fiyatlarının artmasında etkili olan bu faktörler, şimdi birer birer incelenmeye ve irdelenmeye çalışılacaktır.

3.1. Dünya Ekonomisindeki Gelişmeler

Dünya ekonomisi 2004 yılında son çeyrek yüzyılın en parlak performanslarından birini sergilemiştir. Hemen hemen tüm ülkelerde büyüme oranları yükselirken dünya ekonomisi ortalama olarak % 5 seviyelerinde büyüme göstermiştir. Dünya ticaretinde % 9.5'lik bir genişleme söz konusu olmuştur. Jeopolitik risklerin sürmesi, petrol fiyatlarının beklenmedik oranlarda yükselmesi, ABD bütçe açıklarının artması ve dolardaki düşüşün nereye varacağını bilinmemesi de dünya ekonomisinde 2004 yılındaki büyüme sıçramasını önleyememiştir (Ulagay, 2004). Seçilmiş bazı ülkelerin 2004 yılı büyüme rakamları Çizelge 8'de de görüldüğü gibi şöyle gerçekleşmiştir:

Çizelge 8 Bazı Ülkelere ait Ekonomik Büyüme Rakamları

Ülkeler	Büyüme Oranları (%)
ABD	43
Çin	95
Almanya	15
Japonya	45
Türkiye	99
İngiltere	34
Fransa	24
Kanada	10
İtalya	12

Kaynak (www.dim.gov.tr)

Son 30 yılın en hızlı büyüme dönemini 2004'te yaşayan dünya ekonomisinin bu denli büyümesinin altında üç faktör yatmaktadır ABD ekonomisindeki güçlü talep (veya ABD'nin tüketici harcamalarındaki artış). Çin ekonomisinde devam eden canlanma ve düşük eğilim de seyreden faizler Buradan hareketle ekonomistlerin yaptığı tahminlere göre ABD ve Çin, dünyadaki ekonomik büyümenin yaklaşık yarısını oluşturmaktadırlar Diğer bir görüşe göre dünya ekonomisindeki büyümenin üçte birini tek başına Çin gerçekleştirmektedir

ABD ve Çin'in dışında Asya ülkelerinden olan Hindistan'da öngörülenden daha hızlı bir gelişim süreci göstermektedir Öte yandan Rusya dağılma sonrası yaşadığı büyük krizlere rağmen bağımsız bir dış politika izleyerek ekonomisini hızla düzeltmeye çalışmaktadır Yukarıda verilen büyüme rakamlarından da görüleceği gibi göreceli olarak ABD ve Çin gibi büyük ekonomilere oranla daha az büyüyen Avrupa Birliği Ülkelerinde de ekonomik canlılık artarak devam etmekle ve bu ülkelerin hammaddelere olan talepleri devam etmektedir

Dünyadaki bu genel ekonomik gelişmeye paralel olarak büyüyen ekonomiler sanayilerini sürdürebilmek için hammaddelere talep duymaktadırlar Genel arz, talebin gerisinde kalınca

fiyatlar artmaya başlamaktadır Son bir yıl içinde temel Fiyatlarının artmasının altında da bu temel ekonomik faktör karşımıza çıkmaktadır

3.2. Çin Ekonomisindeki Gelişmeler

Rusya ve Kanada'dan sonra yüzölçümü en geniş olan ve dünya nüfusunun beşte birinin yaşadığı Çin Halk Cumhuriyeti 1980'li yılların başlarından itibaren merkezi planlı ekonomiden serbest pazar ekonomisine aşamalı bir şekilde geçiş ekonomisini dışa açmıştır

Çin, merkezi planlı bir ekonomiden piyasa ekonomisine geçerken, ticaretin devlet eliyle yürütülmesinden uzaklaşmış, tarifeleri azaltmış, 1994 yılında ikili döviz kuruunu birleştirmiş ve 1996 yılında da cari hesap işlemleri üzerindeki kambiyo kontrollerini kaldırmıştır Diğer reformlarla birlikte bu önlemler, Çin'in dış ticaretinin ve Çin'e yönelik doğrudan yabancı yatırımların hızla artmasına neden olmuştur Çin, 15 yıllık yorucu müzakerelerden sonra, 11 Aralık 2001 tarihinde Dünya Ticaret Örgütü (WTO)'nun 143 üyesi olmuştur (Akar 2004)

Satın alma parçesine göre hesaplandığında dünyanın ikinci büyük ekonomisi haline gelen Çin Halk Cumhuriyetine ait bazı ekonomik göstergeler Çizelge 9 da verilmiştir

Çizelge 9 Çin Ekonomisine Ait Ekonomik Göstergeler

Yıllar	İhracatı (1000\$)	İthalat (1000\$)	Dış Ticaret İlacın (1000\$)	GSMH (Milyar Dolar)	Büyüme Oranları	Kişi başına Millî Gelir (ABD Doları)	Enflasyon
2000	245 20	225 10	474 10	1 071 4	8 0	861 10	
2001	26ü 10	24155	509 65	1 101 5	7 1	916 70	0 7
2002	325 60	295 17	6TJ 77	1 217 1	8 0	972 20	0 8
2001	418 17	41284	551 21	1 409 1	9 1	1090 00	1 2
2001	593 10	56140	1 154 80	1653 0	9 5	1 110 00	1 9

Kaynak Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu Münn 2004 (www.dikuryiri)

1978 de 10 milyar dolar olan Çin ihracatı Çizelgeden de görüldüğü gibi 600 milyar dolarlara çıkmış ve 1970'lerin sonlarında en çok lıcel yapan 30 ülke konumundan ilk uç ülke konumuna gelmiştir ABD ve Almanya'dan sonraki en büyük

ihracatçı ülke Çin'dir İhracatı sürekli ithalatın onuncu olan Çin sürekli dış lıceları ta/lası vermekle ve 2004 yılında 35 milyar dolarlık dış ticaret la/lam ile son beş yılın lekorunu kırmıştır Çin tek başına dünya ithalatının % 30'unu gerçekleştirmektedir

2003 yılında % 9.1 oranında büyüyen Çin ekonomisi, soğulma çabalarına rağmen 2004'de % 9.5 gibi büyük bir buyuma rakamı ile son sekiz yılın rekorunu kırmıştır. Çin ekonomisinin 2005 yılında % 8 ve 2006 yılında ise % 8.5 oranında büyüyeceği tahmin edilmektedir.

1 trilyon doları aşan GSMH ile devasa bir ekonomiye sahip olan Çin, nüfusun fazlalığı nedeniyle kişi başına milli geludi 1140 dolar ile gelişmiş pek çok ülkenin gerisinde yer almaktadır. Satın alma gücü bakımından ABD'de 37800 dolar olan kişi başına düşen milli gelir Çin'de 4900 dolar seviyelerinde seyretmektedir.

Çin'e yönelik toplam doğrudan yabancı yatırımlar ise 2004 yılında % 13.3 artışla 60.6 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu rakam ile Çin, en fazla yabancı sermaye alan ülke konumunda bulunmaktadır. Yine 2004 yılında döviz/ iç rezervi 206.7 milyar dolarlık artışla 609.9 milyar dolara ulaşmıştır (Dcshui,2005).

Çin ekonomisi ile ilgili bu genel bilgileri verildikten sonra şimdi de Çin'in maden potansiyeli ve maden urulımı hakkında bilgiler veriliş bu aşırı hammadde talebinin metal fiyatları üzerindeki etkilen incelenecektir.

Çin, maden ve mineraller yönünden zengin bir ülke konumundadır. Aralarında demir, demir alaşımları, melal cevherleri, fosfat, tungsten, molibden ve titanyumun bulunduğu 17 maden ve mineral türünde dünya lideri konumunda bulunmaktadır. Geniş yüzölçümü ile sahip olduğu hidroelektrik ve kömür rezervleri açısından da Çin, hatırı sayılır ülkeler arasında yer almaktadır. Bu olumlu potansiyele rağmen Çin bir ham petrol ithalatçısı ülke konumundadır (Çin Ülke Bülteni).

Büyük maden potansiyeline rağmen Çin, pek çok hammaddeye büyük bir alıcı olmaya devam etmektedir. Çin, ekonomik büyümesi için gereksinim duyduğu doğal kaynakları dünya pazarlarından yüksek miktarlarda ithalat yaparak elde etmekte ve bu malların küresel arz-talep ve fiyat dengelerini etkilemektedir. 2003 yılında tüm dünyadaki kömür üretiminin % 30'unu tüketen Çin demir'in % 36'sını, çimentonun da % 55'ini tüketmiştir. Dünyanın ABD'den sonra ikinci büyük petrol tüketici ülkesi olan Çin, dünyada ürcülen petrolün 2/5'ini tüketmektedir.

Çin'de yıllardır yaşanan hızlı ekonomik buyuma ve otomotiv sektöründe dünya genelinde gözlemlenen üretim artışı demir çeliğe olan talebi arttırmıştır. 2004 yılında Çin'de otomobilye ve beyaz eşya üretimi % 50 artış göstermiştir. Tekstilde olduğu gibi demir çelikte de uluslararası pazarları sarsan Çin, ürettiği demir cevherinin yanında, 2004 yılında 185 bin ton demir cevheri ithal ederek dünya

çelik üretiminin % 20'sini, tüketimin ise % 25'ini gerçekleştirmiştir. 2004 yılında 250 milyon ton çelik üreten Çin, ardı ardına 8 kez dünya üretiminde birinci sırada yer almıştır. Çin'in çeliğe olan talebinin 2005 yılında da devam etmesi tahmin edilmektedir.

Çin'in talebi doğrultusunda çelik sektöründe fiyat artışına bağlı yaşanan gelişmeler demir dışı metal sektöründeki diğer ürünlerde de yaşanmaktadır. Çin, yıllara göre büyük artış gösteren bir hızla dünya piyasalarından nikel, bakır ve alüminyum ithal etmektedir. Son bir yılda Çin'in bakır ithalatı % 15, nikel ithalatı da iki katından fazla yükselmiştir. 1990 yılında Çin'in dünya bakır talebindeki payı % 6 iken, bu oran 1992 yılında % 12'ye, 2003'te ise % 20'ye, ulaşmıştır (Oktem, 2004). Çin'in dünya metal tüketiminde 1985 yılında % 4 olan payı günümüzde % 15'ile mertebesine çıkmıştır.

2003 yılında Çin, maden ürünleri ithalatına 38 milyar dolar ve ham metal ithalatına 40 milyar dolar para ödemiştir. Morgan Stanley'in araştırmasına göre Çin'in metal tüketiminin son 17 yıldaki hızıyla devam etmesi halinde alüminyum'da % 25, bakırda % 27 ve nikelde % 9 dünya tüketim paylarına sahip olacaktır.

Bununla birlikte bu nedenlerden dolayı dünyada demir çelik, alüminyum, bakır ve nikel fiyatlarının belirlenmesinde Çin'in çok önemli bir rolü bulunmaktadır. 2004 yılında 3 bin doların üzerine çıkan bakır fiyatları, 15 bin doların üzerine çıkan nikel fiyatları, 1800 dolara çıkan alüminyum fiyatları Londra Metal Borsası'nda önemli bir hareketliliğe sebep olmuştur.

Özellikle söylemek gerekirse, Çin'deki hızlı büyümenin yarattığı talep artışı hammadde fiyatları üstünde baskı yaratmış ve metal fiyatlarının artmasına sebep olmuştur. Ancak metal fiyatlarının artışının temel nedeni genel arzın, talebin gerisinde kalması ve diğer faktörlere bağlı bulunmaktadır. Şimdi diğer faktörlerden olan Amerikan dolarının uluslararası piyasalarda değer kaybetmesinin metal fiyatlarına olan etkisi irdelenecektir.

3.3. Doların Uluslararası Piyasalarda Değer Kaybetmesi

Uluslararası ekonomik ilişkilerde ve para piyasalarında Amerikan dolarının baskın para birimi herkesçe bilinen bir gerçektir. Ülkeler arasında yapılan alışverişlerde en fazla kullanılan para birimi dolar olduğu için doların düşmesi veya yükselmesi dünya ülkelerini çok yakından ilgilendirmektedir. Serbest piyasa koşullarında diğer para birimleri ve özellikle Avrupa Birliği ülkelerinin para birimi olan Euro karşısında doların çok fazla değer yitirmesi, mali piyasalardaki dengeyi

bozabilmektedir. Son iki yılda % 45 oranında değer kaybeden dolar, metal fiyatlarının artmasında bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir örnek vermek gerekirse 2001 ve 2002 yıllarında ortalama 1500 dolar seviyelerinde seyreden elektrolitik bakır fiyatları, dolardaki değer kaybından doğan açığı kapatabilmek için diğer faktörlerin de etkisiyle 2003 yılından itibaren tedrici bir yükselişe geçerek 2004 başında 2500 dolara Mart ayında ise 3000 dolara ulaşmıştır. Diğer pek çok metalde de durum farklı değildir. Dolardan kaynaklanan açık, diğer malların fiyatlarında olduğu gibi metallerde de kısmi yükselişle telafi edilmiştir.

Doların uluslararası piyasalarda değer kaybetmesinin nedenlerine gelince, uzmanlara göre bunun belli başlı iki nedeni bulunmaktadı. Birinci neden ABD'nin bütçe açıklarıdır. Son verilere göre ABD'nin cari işlemler açığı 690 milyar dolara tırmanmış durumdadır. Bu değer oransal olarak GSMH'nin % 10'una yaklaşan bir rakamı temsil etmektedir. Bütçe açığının temel nedeni ise ABD ithalat ve ihracatı arasındaki dengesizliktir. Tüketici bir toplum olduğu için ABD'nin ithalatı, ihracatının iki katına çıkmış durumdadır. Bu açığın kapanması için ihracat artış hızının ithalat artış hızının en az iki katına çıkması gerekmektedir. İhracatı arttırmak için de ABD, doların düşmesini yeğlemektedir, ikinci neden ise ABD'de faizlerin çok düşük oranlarda seyretmesidir. Faizler düşük seyredince cari

işlemlerin finansmanı sağlanamamakta ve dolar düşmektedir (Güneş 2004).

3.4. Petrol Fiyatlarındaki Artışlar

Petrol fiyatlarının 2004 yılında sürekli yükselmesi, dünya ekonomisinde tedirginliğe yol açmıştır. Uluslararası piyasalarda petrol fiyatlarındaki artışın etkisi zincirleme bir şekilde kendini hissettirmektedir. Yüksek enerji fiyatları, enflasyonda artışa, büyüme problemlerine yol açmakta, fiyatlar arttıkça talep gerilemekte ve vergi gelirleri düşmektedir. Oluşan bütçe açıkları işe borçlanma gereğini artırmakta, bu da faizlerin yükselmesine neden olmaktadır (Milliyet Business). Petrol fiyatlarının yükselmesiyle oluşan bu ekonomik dengesizlik genel olarak üretim maliyetlerini artırmaktadır. Üretim maliyetlerine petrol fiyatlarının artışından kaynaklanan nakliye ve navlundaki artışlarda eklenince emtia (mal) fiyatları haliyle artmaktadır. İşte petrol fiyatlarındaki artışın metal fiyatları üzerindeki pozitif etkisi buradan kaynaklanmaktadır. Enerji maliyetleri madencilik işlemlerinde önemli bir girdiyi oluşturduğu için maden çıkarma ve işleme maliyetleri de doğal olarak artmaktadır.

Petrol fiyatlarının yıllara göre değişimi Çizelge 10 ve Şekil 14'de görülmektedir.

Çizelge 10: Yıllara Göre Petrol Fiyatları

Yıllar	Petrol Fiyatları	OPEC Sepet Fiyatı (\$/Varil)
2000		27.60
2001		23.12
2002		24.36
2003		28.10
2004		38.21
2005*		48.57

Şekil 14. Yıllara Göre Petrol Fiyatlarındaki Değişimler

Kaynak: 1) www.izmirinpuvli.trg.tr
2) TPAO Genel Müdürlüğü
*İlk dört ayın ortalama fiyatları

Son dört yılda stabil bir şekilde seyreden petrol fiyatları 2004 yılında dışa bağımlı bütün ekonomileri tehdit eder boyutla bir yükseliş sergilemiştir. 2004 yılında petrol fiyatları bir önceki yıla göre % 36 oranında değer kazanmıştır. 2004 yılı Ocak ayında 30 dolar civarında seyreden petrol

fiyatları Mayıs ayında 40 dolara. Ekim ayında ise yılbaşına göre % 80'nin üzerinde bir artış göstererek en yüksek değer olan 55 dolara fırlamıştır.

2005 yılında yükselişini sürdüren petrol fiyatları uluslar arası piyasalarda genellikle 50 doların üzerinde seyretmiştir. 2005 yılı Ocak-Nisan

/ // Kutan

dönemini kapsayan dört aylık fiyat ortalaması 58.57 dolar seviyelerinde gerçekleşmiştir. 2005 yılının ilk çeyreğinde oluşan bu fiyat 2003 yılına göre % 73, 2004 yılına göre ise % 28 artışa tekabül etmektedir. Petrol fiyatları 4 Nisan 2005 tarihinde 58.18 dolara çıkarak rekor kırmıştır. 2005 yılının Mayıs ayında 50 doların altına gerileyen petrol fiyatlarında henüz bir istikrar sağlanamamıştır.

Petrol fiyatlarının sürekli olarak yükselmesinin nedenlerine gelince pek çok faktör karşımı/a çıkmaktadır.

Bunları şöyle sıralayabiliriz:

- 1 Petrol üreten ve ihraç eden ülkelerdeki siyasal istikrarsızlık (Ortadoğu, Nijerya ve Venezüella'daki belirsizlikler).
- 2 Dünya petrol talebinin hızlı artışı (Çin, Hindistan ve ABD' nin yüksek petrol talebi).
3. Doların zayii kalması ve OPEC'in yüksek fiyatı desteklemesi.
- 4 Petrol üretim artışının sağlanamaması ve ABD ham petrol stoklarının azalması.
5. Vadeli piyasalardaki spekülasyonlar.

3.5. Metal Fiyatlarının Artmasında Etkili Olan Diğer Nedenler

Dünya metal maden üretimlerinin gösterildiği Çizelge 1'de de görüldüğü gibi son dört yıl içerisinde metal maden üretimleri hemen, hemen aynı seviyelerde kalmıştır. Birkaç Güney Amerika ülkesinde irili ufaklı yem birkaç metalik hammadde yalağı bulunmasına karşın dünya ölçeğinde devasa boyutta yeni bir maden yatağı bulunamamıştır.

Yine dünya genelinde metal İşleme fabrikalarına geçtiğimiz 10-15 yıllık süre içerisinde kapasite artışına yönelik yeterli yatırımlarının yapılmaması olması yüzünden metal piyasalarında sorunlar yaşanmaktadır. Arlan talebi karşılamak için yapısal değişimler yapılırken, bu değişimler çerçevesinde metal fiyatlarının bir süre daha artacağı, bu nedenle de 2005 yılının madencilik sektörü için gerçek anlamda bir üretim patlaması yılı olacağı ifade edilmektedir (Oktem, 2004).

Metal fiyatlarının yükselmesinin bir diğer nedeni de yıllardır stabil bir şekilde seyreden fiyatların birden yükselmesiyle üretim ve ihracat yapan firmaların fiyat avantajlarından faydalanmak için ellerindeki stokları eritmeleridir. Fiyat artışından kendilerini koruyacak stoklara sahip olmayan şirketler ise ya hammaddelere daha fazla ödeme yapma, ya da urelimi mecburen yavaşlama yoluna gitmişlerdir

36

Hurdaya dayalı gen kazanım üretimlerinde bir artış olmaması hatta hurda üretim kapasitelerinde azalma olması nedeniyle yükselen hurda fiyatları, metal fiyatları üzerinde baskı oluşturarak fiyatların yükselmesine neden olmuştur. ABD, hurda pazarlarında oluşan arz sıkıntısının önüne geçmek ve fiyat istikrarını sağlamak için hurda ihracatının sınırlanması ve geçici ihracat yasasının getirilmesi yönünde çalışmalar yapmaktadır (Steel Business, 2004).

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Madencilik endüstrisi, asırlardır uygarlıklara adım veren ve uygarlıkları şekillendiren temel endüstrilerden biri olmuştur. İnsanlığın gelişim sürecinin baş döndürücü ilerlemesinde madenler ve doğal kaynaklar basal rol oynamışlardır. Madencilik faaliyeti eskiden hükümet ile madenci arasında düzenlenen bir ilişkiden ibaret idi. Bugün ise madencilik; merkezi hükümet-yerel yönetim-sivil toplum örgütleri ve yerel halk arasında bir ortaklık haline gelmiştir. Önceleri madencilik ekonomik yönü esas alınırken, son 10-15 yılda ortaya çıkan gelişmeler madencilik ile ilgili sosyal, kültürel ve çevresel konuları ön plana çıkarmıştır. Madencilik endüstrisinin gelişmesini dünya çapında etkileyen çevre hassasiyeti gelecekte de anarak devam edecektir. Bu bağlamda çevre hassasiyeti nedeniyle yapılacak ilave yatırım ve girdiler de metal fiyatlarının artışında etkili olabilecektir.

Madencilik endüstrisinin geleceği ile ilgili bu temel tespit yapıldıktan sonra metal fiyatlarındaki değişimlerle ilgili olarak ekonominin; "arzın yeterli olmadığı veya talebin gerisinde kaldığı durumlarda malların fiyatları yükselir" genel kuralına göre metal fiyatlarının geleceği ile ilgili şu değerlendirme ve tespitler yapılabilir:

- 1- Dünya ekonomisinin en büyük oyuncusu olan, dünyada yaratılan gelirin yaklaşık % 25'ini oluşturan, petrolün % 25'ini tüketen ve tasarrufla % 75'ini kullanan ABD'de yaşanacak gelişmeler 2005 yılında da genel ekonomik dengeler üzerinde belirleyici olacaktır
- 2- Yine ABD ekonomisinde oluşan aşırı cari bütçe açığı, faiz hadleri ve buna bağlı oluşan belirsizlik ile ABD dolarının uluslararası piyasalarda diğer para birimlerine göre aşırı değer yitirip, aşırı değer kazanması da arz ve talep dengesi üzerinde ve dolayısıyla metal fiyatlarındaki değişim üzerinde etkili olacaktır.

- 3- 1978 yılından beri hızla büyüyen ekonomisi ile Çin, kaçınılmaz bir ekonomik ve siyasi dev olacağını ipuçlarını vermektedir. Hızlı büyüme sürecini sürdürdüğü takdirde bu ülkede hammaddelere olan talep, arzdan hızlı büyüyecek ve metal fiyatları kaçınılmaz olarak yükselecektir. Çin ekonomisi hız küçültüp ekonomisini soğutmaya bıraktığında ise bunun tam tersi bir durum oluşacaktır. Özetlemek gerekirse 2001 yılından bu yana emtia (mal) fiyatların % 40 yukarı çeken ve piyasaları ali üst eden hammadde talebi bu ölçüde artmaya devam ederse metal fiyatları kaçınılmaz olarak artmaya devam edecektir.
- 4- ABD ve Çin ekonomilerindeki yavaşlama ve para politikalarının sıkılaştırılması ile bu İki ülkedeki ekonomik politikaların sonuçları tüm dünya ülkeleri için belirleyici olacaktır. Kısacası gözler 2005'te de Çin ve ABD üzerinde olmaya devam edecektir.
- 5- Petrol fiyatlarının seyri dünya ekonomileri için önem arz etmeye devam etmektedir. Petrol fiyatlarının sürekli olarak yükselmesi, dünya ekonomilerinde sarsıntıya neden olmaktadır. Petrol fiyatlarındaki artış, son 30 yılda yaşanan tüm küresel durgunlukların temel nedeni olarak kabul edilmektedir. Petrol fiyatlarındaki her 5 dolarlık artışın dünya ekonomisini binde 3 küçülttüğü dikkate alınırsa son dönemdeki petrol fiyatları artışının büyüme trendine giren dünya ekonomisini olumsuz etkileyeceği, bir realite olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç olarak ifade etmek gerekirse ; ABD ekonomisindeki aşırı cari açık ve bundan kaynaklanacak riskler, dünya genelinde yaşanabilecek enerji darboğazı ve Çin ekonomisine endeksli belirsiz atmosfere bağlı olarak oluşacak hammadde arz-talep dengesi gelecekte metal fiyatlarının seyri konusunda belirleyici olacaktır. Önümüzdeki yıllarda dünya genelindeki ekonomik büyümeye bağlı olarak endüstrileşmekte olan ülkelerin metal ve enerji kaynaklarına olan ihracat kalemlerinin taleplerinin artarak devam edeceği, enerji kaynakları pazarında önemli hareketlere ve özellikle talep artışlarına neden olacağı bunun sonucu olarak da maden ve metal arz ve taleplerinde önemli miktarlarda artış olabileceği, bunun da fiyatlarda bir yükselmeye neden olabileceği söylenebilir.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmadaki desteklerinden dolayı Jeoloji Yüksek Mühendisi Engin ERTÜRK, Maden Mühendisi Hasan YILMAZ ve MTA Fizibilite Etütleri Dairesindeki çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim.

KAYNAKLAR

- Alan, Ü. 2004., Çin'in Dünya Ticaret Örgütüne Üyeliği ve Küresel Etkileri., Ekonomi Dergisi, Sayı 12. www.dtm.gov.tr. Ankara.
- Çin Ülke Bülteni, 2004., www.fuara.com.
- Deshui, L., 2005., Çin Ekonomisi Yüzde 9.5 Büyüdü.. Çin Devlet İstatistik Bürosu Başkanlığı, CNN Türk, 25 Ocak 2005. www.cnntiirk.com.tr, İstanbul.
- Emre. E., 2004., Küreselleşmenin Madencilik Üzerine Etkileri., Madencilik Bülteni, Sayı 69, Ankara.
- Güneş, H., 2004.. Dolar Neden Düşüyor?, Milliyet Gazetesi (17 Ağustos 2004), İstanbul.
- Milliyet Businnes, 17 Ağustos 2004., www.milliyet.com. İstanbul.
- Öktem. M.,2004.. Metal Fiyatlarına Çin Dopingi., Global Enerji Dergisi., Kasım Sayısı.. İstanbul.
- Petrolün Varil Fiyatı 40 Dolar: Bir Tehdit ve İşaret., 02/06/2004., www.foreciipoliev.org.tr. istanbul.
- Referans Gazetesi, 22 Kasım 2004.. Altına Dolar Dopingi., www.referansgazetesi.com. İstanbul.
- Seyhan, [, Cengi/. E.. 2000., Madencilik Politikalarındaki Son Gelişmeler.. MTA Araştırma Raporu (Yayımlanmamış).. Ankara.
- Steel Business Briefing., 15 Mart 2004. Online Haberler., istanbul
- Tanzok, N.. 2004., Küresel Politikalar ve Türkiye Madencilik Sektörü., Türkiye 14. Kömür Kongresi Bildiriler Kitabı.. Zonguldak.
- Ulagay, O., 2004., Dünya Ekonomisi Yavaşlarken Gözler ABD'de-, Milliyet Gazetesi (26 Aralık 2004), İstanbul.

